

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΠΑΛΑΜΠΑΝΩΦ

Ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Φ. Σ. Παρνασσός

ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΗΣ ΜΑΡΙΟΥΠΟΛΗΣ ΩΣ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ*

Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν Φιλολογικὸ Σὺλλογο «Παρνασσός» πὸν μὲ ψήφισε ὁμόφωνα Ἀντεπιστέλλον Μέλος τοῦ Συλλόγου. Εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ εὐθύνη, καθὼς καὶ ἀνώτατη ἀναγνώριση τοῦ ἔργου μου. Ἐπιτρέψτε μου νὰ συνεχίσω στὰ ρωσικά, πὸν μάθαμε νὰ μιλάμε χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε ὅτι εἴμαστε Ἕλληνες. Ἀποτελεῖ ἔξαιρετικὴ τιμὴ γιὰ μένα νὰ γίνω μέλος τοῦ Συλλόγου πὸν ἐνώνει τόσους σημαντικοὺς ἐπιστήμονες, φιλοσόφους, ἱστορικούς, φιλολόγους, συγγραφεῖς, κρατικούς λειτουργούς, οἱ ὅποιοι συνέβαλαν στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς Ἑλλάδας καὶ στὴν ἐνδυνάμωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν κόσμον. Μὲ τὴν εὐκαιρία θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω τὴν εἰλικρινή μου εὐγνωμοσύνη στὸν Ἀντιπρύτανη τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κύριον Καράκωστα καὶ στὸν Ἐφορο Βιβλιοθήκης Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» κύριον Γεράσιμο Ζώρα πὸν μὲ πρότειναν γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη τιμὴ.

Ἡ σημερινὴ μέρα γιὰ μένα, ὡς Ἕλληνα πὸν ζεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ πατρίδα του, εἶναι πολὺ συγκινητικὴ. Σκέφτομαι πολλὰ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια δὲν ἔχει ἀλλάξει. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Περικλῆ, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Δημοσθένη εἶναι παρελθὸν πιά, ἀλλὰ ἡ γλώσσα τους καὶ σήμερα εἶναι κατανοητὴ καὶ οἰκεία. Οἱ Ἕλληνες εἶναι προορισμένοι νὰ λειτουργοῦν ὡς φορεῖς τῶν γνώσεων, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἰδεῶν φιλικῆς συνύπαρξης μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρώπων δικαιωμάτων. Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος καὶ διαχρονικὸς σκοπὸς τοῦ ἔθνους μας.

* Ὁμιλία πὸν ἐκφωνήθηκε τὴν 28.11.2007 στὴν αἴθουσα Κ. Παλαμᾶ τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὴν ἀναγόρευση τοῦ συγγραφέως ὡς Ἀντεπιστέλλοντος Μέλους τοῦ Συλλόγου.

Νιώθω υπερήφανος που και ο δικός μου σκοπός είναι να υπηρετώ την Παιδεία, η οποία αδιάλειπτα λειτουργούσε ως θεμέλιο για την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ του ουκρανικού και του ελληνικού λαού. Χαίρομαι που έχω τη δυνατότητα να συμβάλω στην αναγέννηση του Έλληνισμού στην Ουκρανία, όπου διαμένει μία από τις αρχαιότερες, δυνατές και ενωμένες ελληνικές διασπορές στον κόσμο.

Σήμερα στην όμιλία μου θα έστιαστώ στα πιο σημαντικά ιστορικά στάδια της μακράς, δύσκολης, ήρωικής και τραγικής ιστορίας των Ελλήνων στην Ουκρανία. Ο αποικισμός των περιοχών του Εύξεινου Πόντου από τους Έλληνες χρονολογείται τον 8ο-5ο αι. π.Χ. Όσο τολμηροί και έμπειροι ναύτες, που ήξεραν να αξιοποιούν ποικιλοτρόπως τη θάλασσα, οι Έλληνες είχαν εγκατασταθεί στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας. Ακολουθώντας την πορεία τους στο χάρτη από το Βόσπορο και γύρω από τις ακτές της Μαύρης Θάλασσας βλέπουμε τις πρώτες αρχαίες ελληνικές αποικίες, τις πόλεις-κράτη. Δεν χρειάζεται να υπογραμμίσουμε τη σημασία και την ακτινοβολία των πόλεων όπως η Όλβια, ο Τηράς, το Παντικάπαιο, η Χερσόνησος, η Φαναγορία. Αργότερα, στον Βόρειο Εύξεινο Πόντο ιδρύθηκε το κράτος του Βοσπόρου, το οποίο εξαπλώθηκε από την Όδησο έως το Πότι, ενώ στις νότιες ακτές άνθησε η αυτοκρατορία της Τραπεζούντας, η οποία έζησε περισσότερο από τη Βυζαντινή. Οι Έλληνες κατέκτησαν τεράστια έδαφη με έναν τρόπο πιο αποτελεσματικό από τα όπλα και τη βία – με τον ανεπτυγμένο πολιτισμό τους, τον οποίο διέδιδαν απλόχερα στις ντόπιες φυλές, επιταχύνοντας το σχηματισμό μας πιο σύνθετης κοινωνικής και πολιτιστικής δομής και την ανάπτυξη της κρατικής οργάνωσης με ελληνικό πρότυπο.

Χάρη στον ελληνικό πληθυσμό, άλλοι πληθυσμοί στα ουκρανικά έδαφη γνώρισαν τη θετική επίδραση της Αρχαίας Ελλάδας και αργότερα του Βυζαντίου και της Ορθοδοξίας. Το 988 το μεγάλο και ισχυρό κράτος των Βορειών Σλάβων (9ος-11ος αι. μ.Χ.) Κιέβσκαγια Ρους εκχριστιανίζεται. Η εξαπλώση της Ορθοδοξίας, η οποία γίνεται η επίσημη πίστη του κράτους, συνοδεύεται από την ίδρυση της Μητρόπολης, τον κύριο ρόλο στην οποία διαδραματίζουν οι Έλληνες ιερείς. Από τους 23 μητροπολίτες που βρέθηκαν επικεφαλής της Μητρόπολης του Κιέβου εκείνη την περίοδο, οι 19 ήταν Έλληνες. Οι Έλληνες υπήρξαν οι επικεφαλής των Επαρχιών, οι συγγραφείς των πατριστικών κειμένων, οι ιδρυτές των ναών και μοναστηριών, οι δάσκαλοι, οι διαφωτιστές και οι αγωνιστές. Η ελληνική γραφή έγινε η βάση για τη δημιουργία του πρώτου ρωσικού αλφαβήτου, της κυριλλικής γραφής, η οποία επί μακρόν υπήρξε επίσημη γραφή στο κράτος του Κιέβου.

Ο 15ος αιώνας επιφυλάσσει παρόμοια ιστορική μοίρα στους λαούς μας:

καὶ οἱ δύο χάνουν τὴν ἐθνικὴ τους ἀνεξαρτησία καὶ συνεχίζουν τὴν ἀνάπτυξή τους ὡς ὑποταγμένα ἔθνη ἄλλων κρατῶν – οἱ Οὐκρανοὶ κατακτημένοι ἀπὸ τὴν καθολικὴ Πολωνία, οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοὺς Πολωνοὺς τὸ 1648-1657, σὲ πολλὰς πόλεις τῆς Οὐκρανίας ἐμφανίζονται οἱ ἑλληνικὲς κοινότητες οἱ ὁποῖες συνδέονται ἄμεσα μὲ τὴν ἀνάγκη τοῦ νεοπαγοῦς κοζακικοῦ κράτους γὰρ τὴ διαμόρφωση τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς ὑποδομῆς του. Τὸ 1657 ὁ γκέτμαν (ἐπικεφαλῆς τῶν Κοζάκων) Μπογντάν Χμελνίτοκι μὲ διάταγμά του προσκάλεσε τοὺς μετοίκους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν πόλη Νίζνα. Στούς Ἕλληνες εἶχαν δοθεῖ πολλὰ προνόμια καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ συνέβαλε στὴ γοργή ἀνάπτυξη καὶ τὴ συνακόλουθη ἀκμὴ τῆς πόλης, ἡ ὁποία ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔγινε μία ἀπὸ τίς πρὸ εὐπορες πόλεις τῆς Οὐκρανίας.

Ἐνα λαμπρὸ παράδειγμα τῆς ἑλληνικῆς νοοτροπίας, ἡ ὁποία βασιίζεται στὴν ἐθνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ συμπαράσταση, ἀποτελεῖ ἡ ζωὴ τῶν ἐμπόρων τοῦ Νίζνα, τῶν Ζωσιμάδων, τῶν ἀδελφῶν Ἀναστασίου, Νικολάου καὶ Ζώη. Ἡ οἰκοδόμησις τῶν ἐκκλησιῶν, ἡ βοήθεια στοὺς φτωχοὺς, ἡ ἴδρυσις καὶ ὑποστήριξις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ἡ χορήγησις ὑποτροφιῶν, ἡ συντήρησις τῶν νοσοκομείων καὶ τῶν ὀρφανοτροφείων, ἡ ἐξαγορὰ τῶν σπιτιῶν γὰρ λογαριασμὸ τῶν χρεωκοπημένων Ἑλλήνων ὄχι μόνον στὴ Νίζνα, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα, σηματοδοτοῦν τὴν πορεία πρὸς τὸν ἀρμονικὸ δεσμὸ μεταξὺ τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς ἱστορικῆς πατρίδας, καθὼς καὶ τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ.

Ἀρκετὰ μεγάλη ἑλληνικὴ κοινότητα ὑπῆρξε καὶ στὸ Κίεβο. Τὸ 1739-1741 μὲ τίς δωρεὰς τῶν Ἑλλήνων ἀνεγέρθηκε ἡ Ἐκκλησία Ἁγ. Αἰκατερίνης στὸ Ποντόλ τοῦ Κιέβου. Ὁ πρίγκιπας τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Βαλαχίας Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἔζησε στὸ Κίεβο. Τὸ 1807 ὁ Ὑψηλάντης ἀγόρασε ἕνα κτῆμα κοντὰ στὴ Λαύρα τοῦ Κιέβου, τὸ ὁποῖο εἶχε κτίσει τὸ 1050 ὁ Ἀντώνιος, Ἕλληνας καλόγερος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Στὸ σπίτι αὐτὸ μεγάλωσαν καὶ οἱ γιοὶ τοῦ Ὑψηλάντη, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Δημήτριος, μελλοντικοὶ ἐμπνευστὲς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασης. Οἱ Ἕλληνες ἀπέτελεσαν σημαντικὸ μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ὀδησοῦ (10-15%) ἀπὸ τὴν ἴδρυσις τῆς πόλης τὸ 1794. Ἦταν κυρίως μεγαλέμποροι, ἐπιχειρηματίες, ἐκπρόσωποι εὐκατάστατων ἐμπορικῶν συλλόγων – Ράλλης, Μαρασλῆς, Ροντοκανάκης, Σεβαστόπουλος. Οἱ ἐμπορικὲς ἐταιρίαι αὐτῶν τῶν συλλόγων κατεῖχαν τὴν κεντρικὴ θέσι στὴν παραδοσιακὴ γὰρ τὸν Βόρειο Πόντο ἐξαγωγή σιταριοῦ. Στὸ πλαίσιο τῆς κοινότητάς τους οἱ Ἕλληνες τῆς Ὀδησοῦ λάμβαναν ἐνεργὸ μέρος στὴν θρησκευτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τῆς τοπικῆς κοινωνίας, ἐνῶ σημαντικὸ ἦταν καὶ τὸ εὐεργετικὸ τους

ἔργο. Τὸ 1808 στὴν πόλη χτίστηκε ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδας. Χάρη στίς εὐεργετικὲς δραστηριότητες τῶν Ἑλλήνων ἡ Ὁδησσὸς τὸ 19ο αἰῶνα μετατρέπεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα κέντρα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς διασποράς. Τὸ 1821 στὴν πόλη λειτουργοῦσαν μόνο 5 σχολεῖα, ἐνῶ τὸ 1823 ἤδη στὰ 23 σχολεῖα σπούδαζαν 2778 μαθητές.

Μία ἐξέχουσα προσωπικότητα στὴν ἱστορία τῆς Ὁδησοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ Γρηγόρης Μαρασλῆς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 1878 ἕως τὸ 1895 ἦταν δήμαρχος Ὁδησοῦ καὶ συνέβαλε στὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς πόλης. Εἶναι μεγάλη χαρὰ μου νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ Γ. Μαρασλῆς τὸ 1890 ἐξελέγη μέλος τοῦ Συλλόγου «Παρνασσός». Ἡ συγκέντρωση τῆς ἐμπορικῆς καὶ πολιτικῆς ἀριστοκρατίας καθὼς καὶ τῶν ἐκπροσώπων ἄλλων ἀστικῶν τάξεων στὴν Ὁδησοῦ ἀποτελέσει προϋπόθεση γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης μὲ σκοπὸ τὸν ἐθνικὸ ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα. Στὸ γεγονός αὐτὸ συνέβαλε καὶ ἡ συνοριακὴ θέση τῆς πόλης καθὼς καὶ ἡ πολιτικὴ ὑπεράσπιση τῆς Ρωσίας. Τὸ 1814 τρεῖς Ἕλληνες ἔμποροι, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος, ἴδρυσαν μίαν μυστικὴ ὀργάνωση, τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἡ ὁποία ἔπαιξε καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἐπανάσταση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του. Τὸ 1820 ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἔγινε ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Ἡ ἐμφάνιση στὴν Ὁδησοῦ τῶν ὀργανωτικῶν μορφῶν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα γιὰ ἄλλη μία φορὰ τονίζει τὸ ρόλο καὶ τὴ σημασία πού εἶχε ἡ διασπορὰ στὸ ἔργο τῆς ἀναγέννησης τῆς ἐθνικῆς συνείδησης καὶ τῆς διαμόρφωσης τοῦ πολιτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ προσώπου τῆς νέας ἀνεξάρτητης Ἑλλάδας. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι πρῶτος Πρόεδρος τῆς ἀνεξάρτητης Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀναγορεύτηκε ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Στὸ τέλος τοῦ 18ου-ἀρχῆς 19ου αἰῶνα οἱ Ἕλληνες συνεχίζουν νὰ λειτουργοῦν ὡς διαφωτιστὲς στὰ οὐκρανικὰ ἐδάφη. Ἀνάμεσα στοὺς διδασκάλους στὰ οὐκρανικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα εἶναι οἱ γνωστοὶ λόγιοι Ἕλληνες Γ. Γεννάδιος, Κ. Βαρδαλάχος, Γ. Λασσάνος, Η. Θεοτόκης καὶ ἄλλοι. Μὲ τὴν Οὐκρανία συνδέθηκε καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἐπιστήμονα καὶ δασκάλου Ε. Βούλγαρη.

Ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες τῆς Οὐκρανίας ἰδιαίτερη θέση κατεῖχαν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀζοφικῆς, οἱ ὁποῖοι ξεχώριζαν ἀπὸ τὶς ἄλλες ἑλληνικὲς κοινότητες τῆς Οὐκρανίας τόσο στὸν πολιτιστικὸ ὅσο καὶ στὸν κοινωνικὸ τομέα. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Ἀζοφικῆς συμπεριλάμβανε κυρίως τὸν πληθυσμὸ τῶν χωριῶν καὶ διαμορφώθηκε μὲ τὴ μετοίκηση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Κριμαία στὰ παράλια τῆς Ἀζοφικῆς θάλασσας. Ἡ μετοίκηση αὐτὴ ἔλαβε χώρα τὸ 1778 ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τῆς ρωσικῆς κυβέρνησης. Ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὸν σοβιετικὸ ἐπιστημονικὸ κόσμον κυριαρχοῦσε ἡ θεωρία μᾶς

ἐντελῶς ἐθελοντικῆς μετοίκησης τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Κριμαία τὴν ὁποία προκάλεσε ἡ ἐθνικὴ, πνευματικὴ καὶ θρησκευτικὴ καταπίεση ἀπὸ τὸ μωαμεθανικὸ Χανάτο τῆς Κριμαίας. Τελευταία αὐτὴ ἡ ἄποψη ἀμφισβητεῖται ὄλο καὶ περισσότερο. Ἀναμφίβολα, οἱ σκληρὲς καταπίεσεις τῶν μουσουλμάνων ὀδήγησαν τοὺς χριστιανοὺς Ἑλληνες στὴν ἰδέα μετοίκησης σὲ ἄλλα ἐδάφη τῆς Ρωσίας. Ὅμως αὐτὸς ὁ λόγος δὲν ἦταν ὁ καθοριστικός. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐξυπηρετοῦσε δικὰ τῆς συμφέροντα μὲ τὴ μετοίκηση τῶν Ἑλλήνων, συγκεκριμένα τὸν ἐποικισμὸ τῶν προσαρτημένων περιοχῶν στὴν Ἀζοφικὴ καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ ὑπονομεύσει τὴν οἰκονομικὴ βάση τοῦ Χανάτου τῆς Κριμαίας, ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνες ἀποτελοῦσαν τὸν πυρῆνα τῆς ἐμπορικῆς ἀνάπτυξης τῆς Κριμαίας καὶ τὸν πιὸ εὐπορο καὶ δραστήριο πληθυσμὸ. Ἡ ἀφαίρεση τοῦ δυναμικοῦ πληθυσμιακοῦ στοιχείου κατὰ τὴν ἀντίληψη τῆς ρωσικῆς κυβέρνησις θὰ ἀποδυνάμωνε τὸ Χανάτο.

Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ Ἑλληνες δίσταζαν νὰ ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὶς δουλειὰς τους. Γενικῶς, ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴν Κριμαία ἦταν ἀρκετὰ καλὴ. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε καὶ τὸ ψυχολογικὸ βάρος τῆς μετανάστευσης. Ποτὲ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ φεύγεις ἀπὸ τὰ μέρη ὅπου βίωσες τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς σου, νὰ ἀφήνεις τὴν περιουσία σου, τὸ σπίτι ὅπου μεγάλωσαν τὰ παιδιά σου καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων σου. Τὸ ρόλο τους ἔπαιξαν καὶ οἱ σημαντικὲς διαφορὲς κλίματος. Οἱ Ἑλληνες εἶχαν συνηθίσει στὸ ζεστὸ καὶ ἥπιο κλίμα στὴν Κριμαία, καὶ ἦταν δύσκολο νὰ προσαρμοστοῦν στὸ πιὸ κρύο καὶ σκληρὸ κλίμα στὶς καινούργιες περιοχές.

Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις χρησιμοποίησε ὡς δέλεαρ προκειμένου νὰ συμφωνήσουν οἱ Ἑλληνες γιὰ τὴ μετοίκηση τὰ πολλὰ προνόμια στὰ καινούργια ἐδάφη, τὰ ὁποία καταγράφηκαν στὸ Διάταγμα τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πρωτεργάτης τῆς μετοίκησης ὑπῆρξε ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος, πατριώτης ποὺ πίστευε εἰλικρινὰ στὴν ὠφελιμότητα τῆς μετοίκησης τῶν Ἑλλήνων στὴ Ρωσία. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1778, ὑπὸ τὴν καθοδήγησις τοῦ διοικητῆ τοῦ κριμαϊκοῦ σώματος τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ἀλέξανδρου Σουβόροφ, ἡ πρώτη ὀμάδα μετοίκων ἐγκατέλειπε τὴν Κριμαία. Ἦταν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μετοίκων ἔφτασε τοὺς 31 χιλιάδες χριστιανοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 18.395 ἦταν Ἑλληνες καὶ οἱ ὑπόλοιποι Γεωργιανοί, Ἀρμένιοι καὶ ἄλλοι. Παρὰ τὴν κρατικὴ οἰκονομικὴ βοήθεια ποὺ χορηγήθηκε γιὰ τὴν ὀργάνωσις τῆς μετοίκησης, ὑπῆρχαν πολλὰ σοβαρὰ προβλήματα ὅπως ἐλλείψεις μέσων μεταφορᾶς, τροφίμων κλπ., λόγω τῶν ὁποίων πολλοὶ μέτοικοι πέθαναν στὸ δρόμο ἀπὸ ἀρρώστιες καὶ πείνα. Σύμφωνα μὲ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν ἱστορικῶν, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς μετοίκησης οἱ Ἑλληνες εἶχαν περίπου 4 χιλιάδες ἀνθρώπινες ἀπώλειες.

Οί Έλληνες πού άντεξαν τή μετανάστευση τò 1778 ίδρυσαν τήν πόλη Μαριούπολη και 21 χωριά στα παράλια της Άζοφικής θάλασσας και χάρη στην εργατικότητα τους κατάφεραν να χτίσουν μία καινούργια ζωή, καινούργια σπίτια, σχολεία, εκκλησίες, να αναπτύξουν τόν άγροτικό και έμπορικό τομέα. Παρ' όλες τις δυσκολίες πού αντιμετώπισαν κατά καιρούς οί Έλληνες λόγω τής έσφαλμένης πολιτικής τής τσαρικής κυβέρνησης, αγάπησαν τήν καινούργια τους πατρίδα και συνεισέφεραν στην ανάπτυξή της. Ώς λαμπρό παράδειγμα τής προσφοράς στον πολιτισμό τής Ούκρανίας μπορούμε να αναφέρουμε τò έργο του Έλληνα Νικολάου Άρχα, ένòς από τούς ιδρυτές του Συλλόγου «Διαφώτιση», ó όποιος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αναγέννηση του πνευματικού βίου στην Ούκρανία. Μεγάλη είναι και ή συμβολή στην πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη τών Έλλήνων τής Ούκρανίας πού διέπρεψαν εκεί. Θα αναφέρουμε μόνο μερικά όνόματα: ó διακεκριμένος Έλληνας ζωγράφος Άρχιππος Κουίντζης, ó έπιστήμονας και Νομάρχης του Κιέβου (1839-1852) Ίβάν Φουνδουκλέι, ó πρώτος Πρύτανης του Πανεπιστημίου του Χαρκόβου Βασίλης Καράζιν, ó έπιστήμονας και πολύ σημαντικός κοινωνικός παράγων, ιδρυτής του πρώτου γυμνασίου στην Μαριούπολη Θεόκτιστος Χαρταχάι, ó διακεκριμένος ιστορικός και μέλος τής Ρωσικής Άκαδημίας Έπιστημών Δημήτριος Άινάλωφ και άλλοι.

Ίδιαίτερα δραματική ήταν ή μοίρα τών Έλλήνων τής Ούκρανίας επί του κομμουνιστικού καθεστώτος. Αυτές τις μέρες ή Ούκρανία πενθεί για τὰ θύματα του Λιμού του 1932-1933, κατά τόν όποιο 7 έως και 10 έκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν από τήν πείνα ως άποτέλεσμα τής απάνθρωπης πολιτικής τών μπολσεβίκων. Οί έρευνητές έχουν ύπολογίσει ότι κάθε μέρα στη χώρα πέθαιναν περίπου 25 χιλιάδες άτομα, από τὰ όποια τὰ μισά ήταν παιδιά. Ήταν ή μεγαλύτερη τραγωδία στην ιστορία του ουκρανικού λαού και μία από τις πιό τραγικές στιγμές τής ιστορίας του 20ου αιώνα. Ή σοβιετική κυβέρνηση δημιούργησε τεχνητές συνθήκες λιμού και σκότωσε έκατομμύρια Ούκρανούς, Ρώσους, Έλληνες και άλλες έθνικότητες. Άκολούθησε ή τρομοκρατία τής σταλινικής έποχής. Ώπως είναι γνωστό, ó Στάλιν με τούς ανθρώπους του ξεκίνησαν τή γενοκτονία κατά τή δεκαετία του '30. Κατά τήν περίοδο του 1937-1938 μόνο στην περιοχή του Ντονιέτσκ έξορίστηκαν και εκτελέστηκαν πάνω από 6 χιλιάδες Έλληνες.

Οί έξορίες κατά τών έθνικών μειονοτήτων σκόπευαν στην έξαφάνιση του παραδοσιακού τρόπου ζωής, πού όριζε τήν έθνική ταυτότητα. Κατά αυτή τήν περίοδο εκτελέστηκαν οί λαμπρότεροι εκπρόσωποι τής ελληνικής διανόησης με άποτέλεσμα να υπάρξει μεγάλη πολιτιστική φθορά. Τὰ ελληνικά σχολεία, ή έφημερίδα και τò θέατρο έκλεισαν, τò λαογραφικό συγκρότημα, οί έθνικές ελληνικές περιφέρειες, οί τοπικές διοικητικά αυτόνομες πε-

ριφέρεις καταργήθηκαν. Καταστράφηκαν οἱ ἐκκλησίες καὶ ἐξορίστηκαν οἱ ἱερεῖς. Καὶ ὅμως, παρ' ὅλες τὶς καταπιέσεις καὶ τοὺς διωγμούς, οἱ Ἕλληνες κατάφεραν νὰ διατηρήσουν τὸν πολιτισμὸ τους, τὶς παραδόσεις, τὴν ἐθνικὴ τους συνείδηση.

Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ὑπῆρξε μίᾳ οἰκουμενικῇ καταστροφῇ. Οἱ Ἕλληνες υπεράσπιζαν τὴ δεύτερη πατρίδα τους κατὰ τὴν εἰσβολὴ τῆς φασιστικῆς Γερμανίας μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης. Ὁ ἥρωικός ἀγώνας τῆς πολυεθνικῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνωσης, στὸν ὁποῖο συμμετεῖχαν καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀποτελεῖ τὴν ἱερὴ πηγὴ τῆς πνευματικῆς καὶ πατριωτικῆς δύναμης γιὰ τὶς ἐπόμενες γενιές. Στὰ μέτωπα τοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες τῆς Οὐκρανίας πολεμοῦσαν τίμια καὶ ἥρωικά καὶ ὁ ἥρωισμὸς τους ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸ κράτος, πὺν τοὺς ἔδινε παράσημα καὶ μετάλλια. Μὲ τὸ ἀνώτατο πολεμικὸ ἀριστεῖο τοῦ κράτους, τὸ ἀξίωμα τοῦ ἥρωα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, βραβεύτηκαν οἱ Ἕλληνες Μπαχταϊβαντζής, Κολπακτοῆς, Ντουμπίντας, Ραφτόπουλος, Πεγόρωφ, Παϊλένκο, Ταχτάρωφ, Μουρζᾶς, Τάλαχ, Τσέλιος, Κοτάνωφ καὶ ἄλλοι. Δυστυχῶς, στὴν πραγματικότητα ἀντὶ γιὰ εὐγνωμοσύνη στὸν ἐλληνικὸ λαό, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνηση ἐξέδωσε τὸ Διάταγμα γιὰ τὴν ἐξορία τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Κριμαία. Ἡ Εἰκοστὴ Ἐβδόμη Ἰουνίου 1944 ἔμεινε στὴν ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ὡς μίᾳ ἀπὸ τὶς πιὸ τραγικῆς στιγμῆς. 15 χιλιάδες Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Κριμαία ἐξορίστηκαν στὶς ἀπομακρυσμένες περιοχῆς τῆς Σιβηρίας, τοῦ Καζαχστάν καὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ περιοσιές τῶν Ἑλλήνων κατασχέθηκαν ἀπὸ τὸ κράτος.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ φιλελευθερισμοῦ στὶς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ τὶς ἀρχῆς τοῦ '60 τεμάτισε τὶς σκληρῆς καταπιέσεις τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, ὅμως δὲν ἔφερε οὐσιαστικῆς ἀλλαγῆς γιὰ τὴ δημιουργία εὐνοϊκῶν συνθηκῶν γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση. Μόνον μὲ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ μετὰ ἀπὸ σειρά δημοκρατικῶν ἀλλαγῶν στὴν Οὐκρανία παρουσιάστηκαν πραγματικῆς προϋποθέσεις γιὰ ἐλεύθερη καὶ ἄμεση ἀνάπτυξη τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων.

Εἶμαι περήφανος πὺν ἔχω τὴν τιμὴ νὰ πρυτανεύω στὸ Κρατικὸ Πανεπιστήμιον Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν Μαριούπολης καὶ θεωρῶ πολὺ σημαντικό τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸ τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα ἰδρύθηκε καὶ λειτουργεῖ ἐπιτυχῶς στὴ Μαριούπολη, πόλη ἡ ὁποία σήμερα ἔχει πάνω ἀπὸ 500.000 κατοίκους καὶ ἡ ὁποία ἰδρύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες 229 χρόνια πρὶν. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ἡ διαμόρφωση τῆς ἐλληνικῆς διανόησης, ἡ σύσφιξη τῶν φιλικῶν σχέσεων καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τοῦ οὐκρανικοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ Πανεπιστήμιον μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε γιὰ μένα καὶ τοὺς συνεργάτες μου ἔργο ζωῆς καὶ θέμα τιμῆς. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀπόφαση νὰ

πάω στη Μαριούπολη και να φύγω από το Ντονιέτσκ, μία από τις μεγαλύτερες και σημαντικές πόλεις της Ουκρανίας, στην οποία σπούδασα, ξεκίνησα τη σταδιοδρομία μου, έζησα τα νιάτα μου, έκανα φίλους και δημιούργησα καλές προοπτικές για καριέρα, δεν ήταν εύκολη. Γεννήθηκα στο έλληνικό χωριό Μάλι Πανισόλ, οί γονείς μου ήταν δάσκαλοι και με έμαθαν να σέβομαι τη δουλειά, να προσφέρω στην παιδεία και να εκτιμώ πάνω απ' όλα την ήρωική ιστορία και τον πολιτισμό του έλληνικού λαού.

Η μητέρα μου 50 χρόνια δούλευε ως δασκάλα του δημοτικού, ο πατέρας πάνω από 40 χρόνια διηύθυνε το σχολείο του χωριού. Σήμερα, το σχολείο φέρνει το όνομά του. Οί γονείς μου έχουν μορφώσει πολλούς αξιόλογους ανθρώπους, οί όποιοι δοξάζουν το χωριό τους και την περιοχή του Ντονιέτσκ. Μεταξύ τών τελειόφοιτων του σχολείου είναι πολλοί διαπρεπείς έπιστήμονες, συγγραφείς, ποιητές, συνθέτες, άθλητές, 15 διδάκτορες, 18 διευθυντές σχολείων, ως επί το πλείστον στα έλληνικά χωριά, 20 πρωταθλητές, και πάρα πολλοί ταλαντούχοι και άπλως τίμιοι άνθρωποι. Και εγώ τελείωσα αυτό το σχολείο με διακρίσεις και συνέχισα τις σπουδές μου στη Σχολή Ίστορίας του Κρατικού Πανεπιστημίου του Ντονιέσκ, όπου άργότερα έργάστηκα ως καθηγητής. Τη διδακτορική μου διατριβή την έκπόνησα στο Έθνικό Πανεπιστήμιο του Κιέβου «Ταράς Σεβτσένκο», το κύριο Πανεπιστήμιο στην Ουκρανία. Η ιδέα ίδρυσης του Πανεπιστημίου ανήκει στον καλύτερό μου φίλο, τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου του Ντονιέτσκ, «Ηρωα της Ουκρανίας, ακαδημαϊκό Βλαδίμηρο Σεβτσένκο. Την ιδέα αυτή στήριξαν έξαρχής οί Δημοκρατικές άρχές και ή Έλληνική κοινότητα Μαριούπολης. Μαζί με τον Βλαδίμηρο και άλλους φίλους μας το 1992 ήλθαμε στο χωριό μου να συμβουλευτούμε τον πατέρα μου όσον άφορα την ιδέα μας. Ο τελευταίος λόγος πάντα ήταν δικός του. Με το πού έμαθε ο πατέρας μου ότι το εκπαιδευτικό ίδρυμα πού έπρεπε να αναλάβω άποσκοπούσε πρώτα από όλα στην πνευματική αναγέννηση τών Έλλήνων στην Ουκρανία, μου είπε: Γεννήθηκαν στην οικογένεια τών δασκάλων και το χρέος σου είναι να κάνεις ό,τι περνάει από το χέρι σου για να αγαπήσουν οί φοιτητές τη γλώσσα, την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδος και να νιώθουν περήφανοι πού είναι οί άπόγονοι του έλληνικού λαού. Επίσης, με συμβούλεψε να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες συνθήκες για την άρμονική διαπαιδαγώγηση τών φοιτητών άνεξαρτήτως έθνικότητάς τους και να τους μάθουμε να είναι περήφανοι για τη χώρα στην όποια γεννήθηκαν, την Ουκρανία. Έτσι δέχτηκα να μετακομίσω στη Μαριούπολη και να ξεκινήσω το καινούργιο για μένα έργο. Όταν ξεκίνησα το Νοέμβριο το 1992, το εκπαιδευτικό μας ίδρυμα είχε μόνο 12 μέλη ΔΕΠ, από τα όποια μόνο 3 ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού, 102 φοιτητές και 5 ειδικότητες. Κανένας δεν μάς ήξερε, ούτε στην Ουκρανία, ούτε

στό ἐξωτερικό. Ἡ Οὐκρανία περνούσε μία πολὺ δύσκολη περίοδο κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς κρίσης. Χρειάστηκε νὰ ἐργαζόμαστε χωρὶς ἄδειες καὶ ἄργιες 14-15 ὥρες τὴν ἡμέρα. Εὐτυχῶς οἱ κόποι μας δὲν πῆγαν χαμένοι. Σήμερα τὸ Κρατικὸ Πανεπιστήμιον Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν Μαριούπολης εἶναι σύγχρονο ΑΕΙ μὲ ὑψηλὰ ἀναπτυγμένη ὑποδομὴ, καὶ ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ σημαντικό ἐπιστημονικό, πολιτιστικό καὶ ἐκπαιδευτικό ἴδρυμα ἀναγνωρισμένο στὴν Οὐκρανία καὶ τὸ ἐξωτερικό. Τὸ πανεπιστήμιον ἔχει 6 σχολές καὶ 17 τμήματα, στὰ ὁποῖα φοιτοῦν πάνω ἀπὸ 3.600 φοιτητές. Τὸ προσωπικὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσότερα ἀπὸ 390 ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων 35 διδάκτορες καὶ 150 ὑποψήφιοι διδάκτορες, ὄχι μόνο τοῦ ΚΠΑΣΜ ἀλλὰ καὶ τῶν κύριων Πανεπιστημίων τῆς Οὐκρανίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Πανεπιστημίου μας εἶναι ἡ προετοιμασία ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἐιδικῶν στὸ χῶρο τῶν ἐιδικοτήτων πού ἔχουν τὴ μεγαλύτερη ἐπικαιρότητα στὴ σύγχρονη κοινωνία – νομική, διεθνεῖς σχέσεις, δημοσιογραφία, διεθνῆς οἰκονομία, διαχείριση ἐπιχειρήσεων, ἱστορία, παιδαγωγική, ψυχολογία, φιλολογία καὶ ἄλλα. Πρὸς τὸ παρὸν τὸ ΚΠΑΣΜ εἶναι τὸ μοναδικὸ πανεπιστήμιον στὴν Εὐρώπη (ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Κύπρου) στὸ ὁποῖο λειτουργεῖ ἡ Σχολὴ Ἑλληνικῆς Φιλολογίας καὶ ὅπου ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδας διδάσκονται ἐπιτυχῶς σὲ πάνω ἀπὸ 700 φοιτητές κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πενταετοῦς φοίτησής τους. Εἴμαστε περήφανοι πὺ χάρι στὶς προσπάθειές μας, καθὼς καὶ χάρι στὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Κύπρου, στὴ Μαριούπολη, ὅπου πρὶν τὴν ἴδρυση τοῦ Πανεπιστημίου μας κανένας δὲ μιλοῦσε τὴ Νέα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, τὴ μιᾶνε πιά ὄχι μόνο Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ Οὐκρανοί, Ρῶσοι καὶ ἐκπρόσωποι ἄλλων ἐθνοτήτων.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον αὐξάνεται τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νέων γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ τελευταῖα δύο ἀκαδημαϊκὰ ἔτη στὴ Σχολὴ Ἑλληνικῆς Φιλολογίας γράφτηκαν 160 φοιτητές. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτο πὼς στὴ Σχολὴ φοιτοῦν παιδιὰ ὄχι μόνο τῆς περιοχῆς τοῦ Ντονιέτσκ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Οὐκρανίας, τῆς Ρωσίας καὶ τώρα τελευταῖα καὶ τῆς Ἑλλάδας. Τὸ Πανεπιστήμιό μας, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ὀμοσπονδία Ἑλληνικῶν Συλλόγων τῆς Οὐκρανίας, ὑποστηρίζει καὶ τὸ σημαντικό ἔργο τῆς προβολῆς τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀνάμεσα στοὺς μαθητές. Τὸ 2007 πάνω ἀπὸ 6 χιλιάδες μαθητὲς μαθαίνουν ἑλληνικά σὲ 100 σχολεῖα τῆς Οὐκρανίας. Τὰ ἑλληνικά διδάσκονται ἀπὸ 120 δασκάλους, πὺ οἱ περισσότεροι εἶναι ἀπόφοιτοι τοῦ ΚΠΑΣΜ. Γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῶν ἑλληνικῶν, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς

Ἑλλάδας, τὸ Πανεπιστήμιο, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ὀμοσπονδία Ἑλληνικῶν Συλλόγων τῆς Οὐκρανίας καὶ τὸ Γενικὸ Προξενεῖο τῆς Ἑλλάδας στὴ Μαριούπολη, διεξάγει κάθε χρόνο Πανουκρανικὲς Ὀλυμπιάδες ἑλληνικῆς γλώσσας, ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ γιὰ μαθητὲς καὶ φοιτητὲς. Θὰ ἤθελα νὰ τονίσω ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ διδάσκονται σὲ 10 ΑΕΙ τῆς Οὐκρανίας, στὴν πλειοψηφία ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Πανεπιστημίου μας.

Ἕνας σημαντικὸς τομέας δραστηριότητος τοῦ ΚΠΑΣΜ εἶναι ἡ διεξαγωγή διεθνῶν ἐπιστημονικῶν συνεδρίων σὲ συνεργασία μὲ φορεῖς ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ στὰ ὁποῖα τίθενται καὶ πρακτικὰ ζητήματα. Στὴν ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου διεξήχθησαν 5 μεγάλα διεθνῆ ἐπιστημονικὰ συνέδρια στὰ ὁποῖα συμμετείχαν πολλοὶ διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, πολιτικοί, διπλωμάτες, κρατικοὶ παράγοντες τῆς Οὐκρανίας καὶ ἄλλων κρατῶν. Τὸ Μάιο τοῦ 2007 διεξήχθη Διεθνὲς Συνέδριο μὲ θέμα «Ἡ Ἀνάπτυξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Οὐκρανία ἀπὸ τὸν 17ο ἕως 21ο αἰῶνα», στὸ ὁποῖο συμμετείχαν πάνω ἀπὸ 200 ἐπιστήμονες, πολιτικοί, δημοσιογράφοι ἀπὸ τὰ 53 πανεπιστήμια καὶ ἀκαδημαϊκὰ ἰδρύματα τῆς Οὐκρανίας, τῆς Ἑλλάδας, τῆς Κύπρου, τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ρωσίας καὶ ἄλλων κρατῶν. Τὸν χαιρετισμὸ στοὺς συνέδρους ἀπήθυσαν ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας κ. Πούσενκο καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Οὐκρανίας κ. Πανούκοβιτς, καθὼς καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ κ. Κάρολος Παπούλιας, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχα τὴν τιμὴ νὰ συναντηθῶ πρὶν τὸ συνέδριο. Εἶναι μεγάλη μου χαρὰ νὰ τονίσω ὅτι ὁ κ. Παπούλιας ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀναμένουμε τὴν ἐπίσκεψή του στὴν Οὐκρανία καὶ στὸ Πανεπιστήμιό μας γιὰ νὰ τὸν ἀνακηρύξουμε Ἐπίτιμο Διδάκτορα. Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου ἔχουν ἐκδοθεῖ καὶ συμπεριλαμβάνουν τὰ ἄρθρα τῶν 183 ἐπιστημόνων. Οἱ συνέδριοι τόνισαν ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς ἔχει μεγάλη σημασία στὴν σημερινὴ ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποίησης γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῶν δημοκρατικῶν ἀξιῶν καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς πολιτικῆς. Ἡ διεθνὴς ἀναγνώριση τοῦ ἔργου τοῦ ΚΠΑΣΜ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι μόνο τὰ τελευταῖα 13 χρόνια τὸ πανεπιστήμιο ὑποδέχτηκε πάνω ἀπὸ 390 ξένες ἀποστολὲς πού τὰ μέλη τοὺς ἀριθμοῦν πάνω ἀπὸ 1450 ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται πρόεδροι, πρωθυπουργοὶ καὶ ὑπουργοὶ ξένων κρατῶν, βουλευτὲς τῆς εὐρωβουλῆς, νομάρχες, δήμαρχοι, πρυτάνεις καὶ διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ἀπὸ πανεπιστήμια μὲ διεθνὲς κύρος. Γιὰ τὴ μεγάλη συμβολὴ στὴ σύσφιξη τῆς φιλίας μεταξὺ τοῦ οὐκρανικοῦ, ἑλληνικοῦ καὶ κυπριακοῦ λαοῦ καὶ τὴν τακτικὴ ὑποστήριξη τοῦ ἔργου τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν ἔχει ἀπονεμηθεῖ στὸν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κωνσταντῖνο Στεφανόπουλο (1997), στὸν πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδας Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ

(2003), στὸν πρῦτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, καθηγητὴ Δημήτρη Γλάρου (1998), στὸν διευθυντὴ τοῦ Ἰδρύματος Ἀναστάσιο Γ. Λεβέντη, ἀρχαιολόγο μὲ διεθνῆς κύρος, στὸν καθηγητὴ Βάσο Καραγιώργη (2004), στὸν Ἀντιπρόεδρο τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Οὐκρανίας ἀκαδημαϊκὸ Ἰβάν Κούρας, στὸν Πρῦτανη τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ντονιέτσκ ἀκαδημαϊκὸ Βλαδὶμηρο Σεβτσένκο, στὸν Πρόεδρο τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τῆς Οὐκρανίας ἀκαδημαϊκὸ Βασίλη Κρέμεν καὶ σὲ ἄλλους διακεκομμένους ἐπιστήμονες καὶ πολιτικούς παράγοντες τῆς Οὐκρανίας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Τὸ προσωπικὸ τοῦ ΚΠΑΣΜ ἔχει διαμορφώσει ἓνα δίκτυο διεθνῶν ἐπαφῶν ποὺ στηρίζεται στὴν πολυμερῆ συνεργασία μὲ Ὑπουργεῖα Παιδείας, Ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν, πρεσβεῖες, νομαρχίες, δημαρχεῖα, πανεπιστήμια καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδρύματα τοῦ ἔξωτερικοῦ. Αὐτὴ ἡ πρακτικὴ ἔχει ἀποδειχθεῖ ἐπιτυχῆς καὶ καρποφόρα. Ἡ Ἑλλάδα ἔγινε τὸ πρῶτο κράτος τοῦ ἔξωτερικοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο ἀναπτύχθηκε διεθνῆς συνεργασία. Τὰ τελευταῖα 2 χρόνια πάνω ἀπὸ 500 φοιτητὲς καὶ ἐκπαιδευτικοὶ ἔλαβαν μέρος σὲ ἐκπαιδευτικὰ, ἐπιστημονικὰ καὶ πολιτιστικὰ προγράμματα σὲ 18 χῶρες τοῦ κόσμου. Λαμβάνοντας μέρος στὰ διάφορα πολιτιστικὰ, ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, σεμινάρια καὶ φεστιβάλ, στὴ διάρκεια τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς συνομηλίκους τους στὶς φοιτητικὲς κατασκηνώσεις οἱ φοιτητὲς τοῦ ΚΠΑΣΜ διαδίδουν τὸ οὐκρανικὸ πνεῦμα καὶ τὸν πολιτισμὸ καὶ συμβάλλουν στὴν ἐνίσχυση τῆς φιλίας καὶ συνεργασίας μεταξὺ τῶν λαῶν. Τὸ ΚΠΑΣΜ παίρνει ἐνεργὸ μέρος στὴ Συνθήκη τῆς Μπολόνια. Πρὸς τὸ παρὸν πάνω ἀπὸ 500 πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης ἔχουν ὑπογράψει τὴ Magna Charta Universitatum, ἓνα εἶδος συντάγματος τῆς σύγχρονης ἀνώτερης παιδείας στὴν Εὐρώπη. Στὴν Οὐκρανία λειτουργοῦν σήμερα 240 ΑΕΙ καὶ μόνο 14 ἀπ' αὐτὰ ἔχουν ὑπογράψει τὴ Magna Charta Universitatum καὶ ἀνάμεσά τους τὸ ΚΠΑΣΜ, ἓνα νέο πανεπιστήμιον ποὺ ἀναπτύσσεται μὲ γοργοὺς καὶ δυναμικοὺς ρυθμούς. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 2005 γιὰ πρῶτη φορὰ στὴν Οὐκρανία ἔγινε σύσκεψη τοῦ Παρατηρητηρίου μὲ ἔδρα τὸ ΚΠΑΣΜ.

Τὸ Κρατικὸ Πανεπιστήμιον Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν Μαριούπολης εἶναι μέλος πολλῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημιακῶν ὀργανισμῶν ὅπως τὸ Δίκτυο Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων (AIMOS). Τὸ 2005 τὸ ΚΠΑΣΜ ἦταν τὸ πρῶτο πανεπιστήμιον τῆς Οὐκρανίας ποὺ ἔγινε μέλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Δημόσιου Δικαίου τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει πάνω ἀπὸ 50 πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης. Μαρτυρία τοῦ ὑψηλοῦ κύρους τοῦ ΚΠΑΣΜ εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον ἐξελέγη ὡς μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ ποὺ ἡ ἔδρα του βρίσκεται στὴν Ἀθήνα. Σὲ συνεργασία μὲ τὸν πρόεδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Δημόσιου Δικαίου κ. Σπυριδῶνα Φλογαίτη, τὸ Πανεπιστήμιον συνέβαλε στὴν ἐπιτυχὴ ἐνσωμά-

τωση της Ουκρανίας στο ΕΚΔΔ στις 24 Νοεμβρίου 2006, η οποία είναι πολύ σημαντικό βήμα στην πορεία της Ουκρανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ως Πρύτανης Πανεπιστημίου έχω τιμηθεί με πολλά βραβεία της Ουκρανίας και της Ελλάδας, μεταξύ των οποίων και το Προεδρικό Τάγμα «Δόξα και Τιμή», όμως όλες τις διακρίσεις τις θεωρώ ως αναγνώριση της δουλειάς όλου του προσωπικού του Πανεπιστημίου, που προσφέρει και στους δύο φίλους λαούς μας. "Ό,τι κάνουμε στο Πανεπιστήμιο, το κάνουμε για το καλό των φοιτητών μας και το ανώτατο βραβείο για μένα και για τους συνεργάτες μου είναι η αγάπη και η εκτίμηση που εισπράττουμε από τους φοιτητές μας. Επικοινωνώ συχνά με τους φοιτητές μου, διδάσκω ένα ειδικό μάθημα «Διπλωματία ως έπιστήμη και τέχνη» και κάθε φορά μπαίνοντας στην αίθουσα θαυμάζω τα όμορφα, ανοιχτά και έξυπνα πρόσωπά τους, καταλαβαίνω ότι δουλεύω γι' αυτούς.

Οί φοιτητές του Πανεπιστημίου το εκπροσωπούν άξιοπρεπώς εντός και εκτός ουκρανικών συνόρων. Οί περισσότεροι είναι αριστοῦχοι, που ενδιαφέρονται για έρευνα και έπιστήμη, συμμετέχουν σε διεθνή συνέδρια και διαγωνισμούς. Είμαι σίγουρος, ότι αυτά τα παιδιά θα όρίσουν το πολιτικό, οικονομικό και πνευματικό μέλλον της Ουκρανίας, λειτουργώντας ως φορείς του πολιτισμού της και των αξιών του ουκρανικού και του ελληνικού πολιτισμού. Αυτή η σκέψη με βοηθάει να ξεπερνάω όλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε στην πορεία ανάπτυξης του Πανεπιστημίου που ανάμεσα στους σκοπούς του είναι να δυναμώνει ή φιλία και ή συνεργασία μεταξύ του ουκρανικού και του ελληνικού λαού.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΤΟΜΟΣ Ν° 2008

ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
Πλατεία Άγ. Γεωργίου Καρύτση, 8. 105 61 – ΑΘΗΝΑΙ
Τηλ. 210.3221917 – Fax. 210.3249398

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΙΩ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΗΣ:	Πρόεδρος Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ Όμ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών
ΠΑΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ:	Άντιπρόεδρος Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ Όμ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών
Κ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ:	Άντιπρόεδρος Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ Όμ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών
ΔΙΟΝ. ΚΑΛΑΜΑΚΗΣ:	Γενικός Γραμματέας Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ Έπικουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών
ΓΕΡ. ΖΩΡΑΣ:	Έφορος Βιβλιοθήκης Φ. Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών

Έπιμέλεια έκδόσεως: Άθ. Ν. Κυριαζόπουλος, δ. φ.
Έπεύθυνος Τυπογραφείου: ΑΝΤ. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ
Όδός Λεοντίου 9. 117 45 – ΑΘΗΝΑΙ
Τηλ. 210.92.10.297 – Fax. 210.92.10.298

PARNASSOS

LITERARY JOURNAL OF THE PARNASSOS
LITERARY SOCIETY
8, St George Karytsis Square. 105 61 – ATHENS. GREECE
ISSN: 0048-301X

EDITORIAL BOARD

I. MARKANTONIS	President of PARNASSOS Professor em., University of Athens
P. NIKOLOPOULOS:	Vice-president of PARNASSOS Professor em., University of Athens
K. MITSAKIS:	Vice-president of PARNASSOS Professor em., University of Athens
D. KALAMAKIS:	General Secretary of PARNASSOS Ass. Professor at the University of Athens
G. ZORAS:	Chief Librarian of PARNASSOS Professor at the University of Athens

Τμή τόμου: € 30
Price of the volume and subscription: € 30. U.S.A. \$ 100

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΜΟΥ Ν'

	Σελ.
Άλεξανδροπούλου Γεωργίου, Ἡ ἀναλογία στὸν σχηματισμὸ τῶν θηλυκῶν ἐπαγγελματικῶν οὐσιαστικῶν τῆς ΝΕ: γνωσιακὴ προσέγγιση	209-218
Βασιλάκη Ἀντωνίου, Ἐνα ἄγνωστο κείμενο τοῦ Πέτρου Βράιλα-Ἀρμένη γιὰ τὴ μουσικὴ	219-232
Vartsos A. Ioannis, Fifth century Athens. Citizens and Citizenship	65-74
Etman Ahmed, Ἡ παλαιὰ καὶ ἡ σύγχρονη ἀραβικὴ ἀποδοχὴ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως	5-14
Ζώρα Γ. Γερασίμου, Οἱ παρομοιώσεις στὴ δαντικὴ <i>Κόλαση</i> . Βιργιλικές ἐπιδράσεις καὶ καζαντζακικές ἀποδόσεις	49-272
Καράνάσιου Γ. Ἀργυρῆς, Μῆδεια-φυγὰς ἢ Μῆδεια ἐκδικήτρια; (E. Med. 1056-80)	47-58
Κολομβοτσάκη Μαρίας, Φωνολογικὰ φαινόμενα σὲ ἐξέλιξη στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ	199-208
Κωνσταντινοπούλου Βασιλείου, Ἡ σοφιστικὴ διδασκαλία καὶ ἡ σοκρατικὴ ἀρετολογία	105-114
Μαγκλιβέρα Κ. Διονύση, Τὸ παιχνίδι ὡς στοιχεῖο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.	233-248
Μαραγγιανοῦ Εὐαγγελίας, Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης στοὺς Προσωκρατικούς, τοὺς Σοφιστές, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη	75-86
Μενελάου - Trabalza Ἐλισάβετ, Ὁ Marinetti στὸν Φ. Σ. Παρνασσὸς καὶ τὸ μανιφέστο του πρὸς τὴ νεολαία τῆς Ἑλλάδας	333-340
Milioni Georgia, L'interculturala: nuova dimensione della cultura	299-318
Μπαλαγεώργου Κων. Δημητρίου, Ἀναγραφὴ νέων στοιχείων καὶ μαρτυριῶν ἀπὸ τὴν ἀ' φάση καταλογογραφῆσεως τῶν σιναϊτικῶν μουσικῶν χειρογράφων	183-198
Μπαλαμπάνωφ Κωνσταντίνου, Τὸ Κρατικὸ Πανεπιστήμιον Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν τῆς Μαριούπολης ὡς κέντρο ἀναγέννησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Οὐκρανία	15-26
Νικήτα Ἄλεξ. Ἀναστασίου, Ἀρχιλόχος ὁ Πάριος στὴν Θάσο	39-46
Παταπίου μοναχοῦ Κανσοκαλυβίτου, Ἄσκηση καὶ λογικότητα στὴ σκῆτη Κανσοκαλυβίων κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα	115-172
Πέτκου Ἔφης, Οἱ μεταφράσεις λογοτεχνικῶν κειμένων στὸ περιοδικὸ <i>Παρνασσός</i> (1877-1895)	353-408

Polycarrou N. Christopher, An addition to Archytas' ontology	59-64
Ροφούζου Αίμιλιας, 'Ελλάδα-Άνατολική Γερμανία. Ό δρόμος προς την άνα- γώριση και ή συμφωνία για πολιτιστική και επιστημονική συνεργασία	319-332
Σακελλαρίου Η. Άντωνίου, Διονύσου πλοΰς, παραλλαγές ένός μύθου	87-104
Σκρέτα Δημητρίου, Μετόχια και σχολεία του Παναγίου Τάφου στη Μακεδονία	173-182
Σταμάτη Μιχ. Κώστα, Ντίνο Καμπάνα, ή ζωή και τó έργο του	273-298
Τωμαδάκη Φρ. Βασιλείου, Μνήμη Κωνσταντίνου Παλαιολόγου	409-420
Χατζηκωστή Γεωργίου, «Ό σύλλογος ήμών κατηφράνθη». Η συμβολή του <i>Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός των Άθηνών στην έναρξη της λει- τουργίας του Παγκυπρίου Γυμνασίου (1893)</i>	341-352
White Heather, Further textual problems in Lucan	27-38

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Βαρβούνη Γ. Μ., Μαν. Γ. Σέργη (έπιστημονική έπιμέλεια): «Πόντος. Θέματα Λαογραφίας του Ποντιακού Έλληνισμού»	421-423
Βαρβούνη Γ. Μ., Παναγιώτη Δ. Ρίζοπούλου: «Μορφές Όρθοδοξίας», τόμ. Β' . . .	423-426
Κεκριδή Ν. Στάθη, Γ. Κησιάδου: «Μελέται επί της Άλεξανδρινής Έκκλησίας»	426-429
Κεκριδή Ν. Στάθη, Μ. Γ. Βαρβούνη: «Νεοελληνικά λαϊκά έπιτύμβια έπι- γράμματα»	429-431
Πετροπούλου Γιώργου, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων Ίακώβου: «Τρείς Ίστορικοί Ναοί της Πόλεως»	431
Μποροβίλου Ε. Γεωργίου, Άννας Σ. Καραμανίδου: «Τά Μοναστήρια της Χαλκιδικής: Άπό τόν 9ο αϊ. μέχρι τόν 19ο αϊ.»	432-434
Γιαννοπούλου Παναγιώτη, Δρος Δημητρίου Καραμπεροπούλου (έπιμέλεια- είσαγωγή-εΰρετήρια): «Άπαντά τα έργα του Ρήγα Βελεστινλή σέ ψη- φιακό δίσκο»	434-437
Νικολάου-Πατραγά Θ. Κυριακού, Αικατερίνης Χριστοφιλοπούλου: «Βυ- ζαντινή Αΰτοκρατορία - Νεότερος Έλληνισμός».	437-439
Νικολάου-Πατραγά Θ. Κυριακού, Άλέξη Γ. Κ. Σαββίδη: «Άπό την ύστερη άρχαιότητα στον Μεσαίωνα. Ίστορικά δοκίμια»	439-440
Νικολάου-Πατραγά Θ. Κυριακού, Γεωργίου Άραμπατζή: «Παιδεία και Έπιστήμη στον Μιχαήλ Έφέσιο. Είς Περι ζήτων Μορίων Α 1, 3 - 2, 10».	440-441
Νικολάου-Πατραγά Θ. Κυριακού, Μαρίνου Σιγούρου: «Πήραν την Πόλη»	442-443
Νικολάου-Πατραγά Θ. Κυριακού, Μανόλη Γ. Βαρβούνη: «Άσεμνα και βωμολοχικά. Παλαιές μορφές και σύγχρονες έκφράσεις»	443-445

Λάσκαρη Γ. Νικολάου, Δημητρίου Ι. Πάλλα: «'Αποφόρητα. Πρώιμος χριστιανικός και μεσαιωνικός ελληνικός κόσμος»	446-456
Φούγια Γ. Παναγιώτη, Α. Δ. Καραγιάννη και Χ. Π. Μπαλόγλου: «'Η επιχειρηματικότητα στην αρχαία ελληνική οικονομία»	456-457
Μπαλόγλου Χ. Χρήστου, Κωνσταντίνου Μαντά: «'Οψεις του θεσμού της δουλείας στους διαλόγους του Δίωνα Χρυσοστόμου»	457-460
Μπαλόγλου Χ. Χρήστου, Μιχάλη Ψαλιδοπούλου: «'Ο Ξενοφών Ζολώτας και η ελληνική οικονομία: ιστορική ανασυγκρότηση»	462-466
Παπαθεοδώρου Π. 'Αποστόλου, Θεοφάνη Μαλκίδη: «'Η 'Εθνική 'Ελληνική Μειονότητα στην 'Αλβανία»	466-469
Παπαθεοδώρου Π. 'Αποστόλου, Πάν. Κ. Βλάχου: «'Η εις 'Αγιον ανάκηρυξις Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ»	469-473
Σέργη Γ. Μανόλη, Στέλιου Μουζάκη: «'Μύλοι και διαμόρφωση φεουδαρχικοῦ δικαίου στη δυτική, βυζαντινή και ὀθωμανική οικονομία και κοινωνία»	473-476
Κ. Χ. Δ., Πρακτικά Διορθοδόξου 'Επιστημονικοῦ Συνεδρίου «Κωνσταντίνος ὁ 'Υδραῖος - Νεομάρτυρες προάγγελοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους»	476-477
Κ. Χ. Δ., Πώργου Κυρ. 'Αθανασίου: «'Η προσφορά τοῦ Πόρου στὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 και οἱ Ποριῶτες ἀγωνιστές	478-480
Κ. Χ. Δ, Σπ. Μπρέκη: «'Ολυμπιακοὶ 'Αγῶνες, 'Αθήνα 2004. 'Η συμβολὴ τῶν 'Ελληνικῶν 'Ενόπλων Δυνάμεων	480-482

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Βαρβούνη Γ. Μ.: Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη (1940-2008)	483-484
---	---------

ΧΡΟΝΙΚΑ

('Επιμέλεια: Ζαφειρία Μ. Κουρῆ)

Διοίκηση Φ. Σ. Παρνασσός ('Εφορεία, Κοσμητεία Σχολῆς, 'Εξελεγκτική 'Επιτροπή κλπ.)	485
'Εκδηλώσεις τοῦ Φ. Σ. Παρνασσός κατὰ τὸ ἔτος 2008	486-490
Summaries, by Athanase N. Kyriazopoulos, Ph. D.	491-500